

**СЕРГЕЙ РАДЦИГ  
ДРУГИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ НА  
СОФОКЪЛ**

Превод от руски: [Неизвестен], —

[chitanka.info](http://chitanka.info)

# ДРУГИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ НА СОФОКЪЛ<sup>[0]</sup>

По сведенията, които имаме, Софокъл е написал 123 драми, но до нас са достигнали само седем, които можем да подредим по време така: „Аякс“, „Трахинянки“, „Антигона“, „Едип цар“, „Електра“, „Филоктет“ и „Едип в Колон“. Датите на поставянето им не са точно установени. Известно е само, че „Филоктет“ е поставена през 409 г., „Едип в Колон“ в 401 г., вече след смъртта на поета; „Антигона“ се отнася по всяка вероятност към 442 г. Има основание да се смята, че „Едип цар“ е поставена около 428 г., тъй като описанието на настъпилния мор в Тива прилича на отклик на преживяната през 430 и 429 г. епидемия в Атина. „Аякс“, която представлява сатира срещу спартанците, е поставена очевидно преди сключването на тридесетгодишния мир с тях през 445 г. През 1911 г. в Египет са открити върху папирус доста големи откъси от сатирската драма „Следотърсачи“, която по всяка вероятност се отнася към ранните произведения на поета.

Съдържанието на всички тези произведения е взето от трите митологически цикъла: от троянския — „Аякс“, „Електра“ и „Филоктет“; от тиванския — „Едип цар“, „Едип в Колон“ и „Антигона“; сюжетът на „Трахинянки“ е взет от преданието за Херакъл. По-нататък съдържанието им се разглежда според различните цикли и предания.

Сюжетът на „Аякс“ е заимстван от циклическата поема „Малка Илиада“. След смъртта на Ахил Аякс, като най-доблестен воин след него, се надява да получи неговите доспехи. Но те биват дадени на Одисей. Тогава Аякс, виждайки в това интрига от страна на Агамемнон и Менелай, решава да ги убие. Обаче богиня Атина му

замъглява ума и вместо своите врагове, той избива стадо овце и крави. След като идва на себе си и вижда какво е направил, той осъзнава своя позор и решава да се самоубие. Неговата жена Текмеса и верните му воители, които съставят хора, като се страхуват за него, внимателно следят постъпките му. Но той излъгва бдителността им, отива на пустинен бряг и се пробужда с меч. Агамемнон и Менелай замислят да отмъстят на загиналия свой враг, като оставят тялото му непогребано. Но за правата на покойника се застъпва брат му Тевкър. В негова подкрепа е и самият благороден противник — Одисеи. По такъв начин всичко завършва с нравствената победа на Аякс.

По сюжет „Електра“ прилича на „Хоефори“ от Есхил. Но главно действащо лице в трагедията на Софокъл не е Орест, а неговата сестра Електра. Орест, идвайки в Аргос, съпроводен от верния си приятел и другар Пилад, чува воплите на Електра, но бог е заповядал той да извърши отмъщението с хитрост и затова никой не трябва да знае за неговото пристигане. Електра разказва на жените от хора за своето тежко положение въщи, тъй като не може да търпи подигравките на убийците с паметта на нейния баща и им напомня за чакащата ги мъст от Орест. Сестрата на Електра, Хризотемида, изпратена от майката да извърши умилюстителни обреди на гроба на баща си, донася вестта, че майката и Егист са решили да затворят Електра в подземие. След това влиза Клитемнестра и се моли на Аполон да отмени бедата. В това време се явява приятелят на Орест като вестител, изпратен от дружеския цар, и съобщава за смъртта на Орест. Известието хвърля в отчаяние Електра, а Клитемнестра тържествува, защото се освобождава от постоянния страх. Едновременно с това Хризотемида, като се връща от гроба на баща си, разказва на Електра, че е видяла там надгробни обреди, които никой друг освен Орест не е могъл да извърши. Електра опровергава нейните догадки, като ѝ предава полученото известие за неговата смърт и ѝ предлага да извършат отмъщението с общи сили. Тъй като Хризотемида отказва, Електра заявява, че ще извърши всичко сама. Орест, като пратеник от Фокида, донася погребална урна и като познава в тъгуващата жена своята сестра, ѝ се открива. След това той убива майка си и Егист. За разлика от трагедията на Есхил, при Софокъл Орест не изпитва никакви мъки и колебания при убийството и трагедията завършва с победно тържество.

Трагедията „Филоктет“ е изградена върху сюжет от „Малката Илиада“, Филоктет се отправя към Троя заедно с други гръцки герои, но по пътя на остров Лемнос бива ухапан от змия така, че раната не заздравява и издава страшно зловоние. За да се избавят от Филоктет, който е станал тежест за войската, по съвета на Одисей гърците го оставят на острова. Само с помощта на лъка и стрелите, които му бил подарил Херакъл, болният Филоктет поддържа своето съществуване. Но ето, гърците получават предсказание, че без стрелите на Херакъл Троя не може да бъде превзета. Одисей се наема да ги получи. Като се отправя за Лемнос със сина на Ахил, младият Неоптолем, той го накарва да отиде при Филоктет, да спечели неговото доверие и да завладее оръжието му. Неоптолем така и прави. Но след като вижда безпомощността на доверилия му се герой, той се разкайва за своята измама и връща оръжието на Филоктет, като се надява, че ще го убеди доброволно да отиде в помощ на гърците. Но Филоктет, след като разбира, че Одисей е извършил нова измама, категорично отказва. Обаче в съгласие с мита той все пак взема участие в превземането на Троя. Софокъл разрешава това противоречие с помощта на особен похват, който често прилага Еврипид: когато Филоктет се готви с помощта на Неоптолем да се отправи към родината си, пред него се появява обожественият Херакъл (т.нар. *deus ex machina*) и предава на Филоктет заповедта на боговете да се отправи към Троя, а за награда му обещава изцеряване от болестта. Сюжетът по-рано е бил обработен от Есхил и Еврипид.

От митовите за Херакъл е взет сюжетът и за трагедията „Трахинянки“. Тази трагедия носи името си от хора на жени от грах Трахин, в който живее Деянира, съпругата на Херакъл. Минали са вече петнадесет месеца, откакто Херакъл я е оставил, като ѝ е определил този срок за чакане. Тя изпраща сина си Хил да го търси, но в това време пристига пратеник на Херакъл с вест за близкото му завръщане и с плячка, между която е и пленницата Йола. Деянира узнава случайно, че Йола е царска дъщеря и че заради нея Херакъл е предприел този поход и е разорил град Ехалия. Като желае да възвърне загубената любов на съпруга си, Деянира му изпраща риза, напоена с кръвта на кентавъра Нес. Нес, умирайки от стрелите на Херакъл, ѝ казал, че неговата кръв има такава сила. Но изведнъж тя получава известие, че Херакъл загива, тъй като ризата се долепила до тялото му

и започнала да го гори. В отчаяние тя се самоубива. Когато след това донасят страдащия Херакъл, той иска да накаже жена си, но узнава, че тя е умряла и че неговата гибел е отмъщение на убития някога от него кентавър. Тогава той заповядва да го занесат до върха на планината Ета и там да го изгорят. В основата на трагедията по такъв начин е залегнало съдбовно недоразумение.

С най-голяма известност се ползват трагедиите от таванския цикъл. Като първа според развитието на сюжета трябва да бъде поставена трагедията „Едип цар“. Едип, без да подозира, извършва страшно престъпление — убива баща си Лай и се оженва за майка си Йокаста. Постепенното разкриване на тези престъпления оформя съдържанието на трагедията. Като става цар на Тива, Едип в продължение на много години царува благополучно. Но изведнъж в страната започва мор и оракулът казва, че причина за появяването му е убиецът на цар Лай, който пребивава в страната. Едип започва разследване. Става ясно, че единственият свидетел на убийството е роб, който сега пасе царските стада в планините. Едип дава нареждане да го доведат. В това време пророкът Тирезий обявява на Едип, че самият той е убиецът. На Едип това се струва така невероятно, че той вижда в това твърдение интрига от страна на своя шурей Креон. Йокаста, като желае да успокои Едип и да покаже лъжливостта на пророчеството, разказва как тя е имала син от цар Лай, когото тя и мъжът ѝ, страхувайки се от изпълнението на страшното предсказание, решават да погубят и как след много години бащата бива убит от някакъв разбойник на място, където се кръстосват три пътя. При тези думи Едип си спомня, че веднъж на също такова място той е убил някакъв почтен мъж. В него се прокрадва подозрението, че може би убитият от него човек е таванският цар. Но Йокаста го успокоява, като се позовава на думите на овчаря, че там е имало няколко разбойника. По това време вестител, дошъл от Коринт, съобщава, че цар Полиб, когото Едип смята за свой баща, е починал. Оттук става ясно, че Едип не е син на Полиб, а само негов храненик. След това от разпита на таванския овчар се изяснява, че Едип е същото онова дете, което Лай заповядал да убият, и следователно той, Едип, е убиецът на своя баща и е женен за своята майка. В отчаянието си Йокаста се самоубива, а Едип се ослепява и се осъжда на изгнание.

В „Едип в Колон“ се представя как слепият Едип странства, съпроводен от своята дъщеря Антигона, и как пристига в Колон, където намира покровителство от атинския цар Тезей. В това време таванският цар Креон, като узнава предсказанието, че Едип след смъртта си ще бъде покровител на онази страна, в която умре, се опитва насила да го върне в Тива. Обаче Тезей не допуска такова насилие. След това при Едип идва синът му Полиник, за да иска неговата благословия в похода срещу своя брат Етеокъл. Но Едип проклина и двамата си сина. След заминаването на Полиник Едип чува зов на боговете и съпроводен от Тезей, отива в свещената горичка на Евменидите, където намира успокоение, погълнат по волята на боговете от недрата на земята. Тук Софокъл използва местното колонско предание.

Сатирската драма „Следотърсачи“ е написана по сюжет от Омировия химн към Хермес за похищаването на чудесните крави на Аполон. При търсенето им Аполон се обръща за помощ към хора на сатирите. А те, привлечени от звуците на лира, изнамерена от Хермес, се досещат кой е похитителят и намират откраднатото стадо в пещерата.

---

[0] Този текст е част от книгата „История на старогръцката литература“ на руския професор по класическа литература Сергей Иванович Радциг, бълг. издание през 1969 г. — Бел. NomaD. ↑

# ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

**МОЯТА БИБЛИОТЕКА**



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.